

MÉLANGES – MENGELINGEN

De halve reaal 1606 van Doornik

In december 2013 werd de volgende munt op naam van de aartshertogen Albert en Isabella (1598-1621) in de handel aangeboden:

Voorzijde Gekroond wapen van de aartshertogen omlijst door de keten van het Gulden Vlies

ALBERTVS·E·T·ELISABET·D

Keerzijde Gekroond vuurijzer met het juweel van het Gulden Vlies en aan weerszijden het jaartal **16-06**

A·RC·AVS·DVCES·BVR·DOM·TOR·

Op basis van de foto's zou men verwachten dat deze munt een kwart reaal van Doornik is (GH 295-7b). De munt bleek echter een diameter van 26 mm te hebben, terwijl een kwart reaal 23 mm meet. De mogelijkheid van een vergroot muntplaatje kan worden uitgesloten omdat (1) de diameter van het stempel overeenkomt met die van het muntplaatje, en (2) de massa 3,25 g bedraagt, beduidend meer dan de 1,74 g die een kwart reaal volgens het voorschrift zou moeten wegen. 26 mm is de diameter van de halve reaal, die volgens voorschrift 3,48 g zou moeten wegen. Dat is iets meer dan de gemeten 3,25 g, maar niet ongebruikelijk. Het vermoeden rees dan ook dat het inderdaad ging om een halve reaal.

Bovenstaande munt heeft echter het uiterlijk van een kwart reaal. De 'normale' halve reaal (GH 294) wijkt daarvan af, zoals te zien op onderstaande foto.

Het meest opvallende verschil is wel het wapen op de voorzijde: GH 294 toont het Oostenrijks-Bourgondische wapen, de kwart reaal en de pas teruggevonden munt het wapen van de aartshertogen. Bovendien staat het wapen op GH 294 op een kruis, wat niet geldt voor de andere munt. Verder staat bij GH 294 het jaartal op de voorzijde, en bij de andere munten op de keerzijde.

Het uiterlijk van de gevonden munt wijkt dus duidelijk af van de beschreven halve reaal GH 294. De massa en de diameter wijzen echter op een halve reaal.

Een ander opmerkelijk gegeven is dat er volgens de rekeningen in de periode 1 mei 1604–5 augustus 1606, 71.596 halve realen zijn geslagen, en in de periode 5 augustus 1606–13 mei 1608 nog eens 57.533 stuks ^[1]. Medio 1606 ^[2] werd voor het eerst opdracht gegeven om halve realen te slaan (in plaats van kwart realen). Kort daarna valt het einde van de eerste verslagperiode. Dit betekent dat in een kort tijdsbestek minstens 71.596 stuks met jaartal 1606 moeten zijn geslagen. Bij een dergelijk slagaantal mag men verwachten dat de Doornikse halve reaal met enige regelmaat in collecties wordt aangetroffen. Toch kenden Van Keymeulen, De Mey en Vanhoudt ^[3] de munt niet *in originali*, en staat ze ook niet vermeld in de geannoteerde versie van Van Gelder & Hoc's *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols* van de Koninklijke Bibliotheek van België (datum van raadpleging: 15 januari 2014).

Maar het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek beschikt wel degelijk over een exemplaar van de beschreven halve reaal Doornik 1606 ^[4]. Dit stuk (inventarisnummer II 80.632; 26,4 mm; 3,17 g) werd in 1992 in de munthandel aangekocht, en omschreven als “¼ réal sur flan de ½”. Dit verklaart waarom het stuk in eerste instantie onopgemerkt bleef.

Hoe is de schaarste van deze munt te verklaren? Een plausibel scenario is dat men bij de start van de productie in 1606 koos voor een vergrote versie van de kwart reaal. Dit zal al snel tot verwarring hebben geleid: er ging een nieuwe munt circuleren die als twee druppels water leek op een bestaande met de helft van de waarde. Om verdere verwarring te vermijden is het eerste type teruggetrokken en de eventueel al geproduceerde oplage grotendeels weer omgesmolten. Tevens is een ander ontwerp voor de halve reaal gemaakt om het verschil met de kwart reaal te accentueren.

Jos BENDERS

Bibliografie

DE MEY 1984 = J.R. DE MEY, *Répertoire de la numismatique des Pays d'en-Bas*, Brussel.

HOC 1970 = M. HOC, *Histoire monétaire de Tournai*, Brussel.

^[1] HOC 1970, p. 159.

^[2] Over de exacte datum bestaat geen overeenstemming in de literatuur: ROUYER 1881 houdt het op 29 juli (p. 440), VAN GELDER & HOC 1960 op 30 juni (p. 146) en HOC 1970 op 29 juni (p. 159).

^[3] VAN KEYMEULEN 1981, p. 52; DE MEY 1984, p. 91; VANHOUDT 2007, p. 183.

^[4] Met speciale dank aan Hugo Vanhoudt voor deze informatie. Mijn dank gaat ook uit naar Hannes Lowagie, Janjaap Luijt en Johan van Heesch voor hun hulp bij de totstandkoming van deze bijdrage.

ROUYER 1881 = J. ROUYER, Documents concernant l'atelier monétaire de Tournai à l'époque de la domination espagnole, *RBN* XXXVII, p. 425-465.

VAN GELDER & HOC 1960 = H.E. VAN GELDER & M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols, 1434-1713*, Amsterdam.

VANHOUDT 2007 = H. VANHOUDT, *Atlas der munten van België van de Kelten tot heden* (tweede editie), Heverlee.

VAN KEYMEULEN 1984 = A. VAN KEYMEULEN, *Monnaies d'Albert et Isabelle à Guillaume Ier*, Brussel.

Remise du 9ème Prix quadriennal de la SRNB à Mme Lyce Jankowsky
(22 mars 2014)

Le Prix quadriennal de numismatique de la Société royale de Numismatique de Belgique a été fondé à la fin de l'année 1976 et a été attribué pour la première fois en 1981. Nous en sommes aujourd'hui à la 9ème édition d'un prix qui a acquis ses lettres de noblesse au sein du monde numismatique. Ce prix a d'abord récompensé par deux fois des universitaires belges, avant de couronner par deux fois encore des thèses de doctorat produites à l'université d'Oxford. Lors des deux dernières éditions, de brillants et solides travaux réalisés à Nijmegen et Orléans ont eu la faveur du jury. Avec trois thèses récompensées, la numismatique grecque s'est taillé la part du lion mais les monnaies romaines et médiévales ainsi que les médailles modernes ont aussi su convaincre le jury.

Pour cette neuvième édition, le jury du Prix quadriennal de numismatique avait à choisir un mémoire parmi les sept présentés, la plupart de haut niveau (et nous tenons à vivement remercier les sept auteurs qui nous ont fait l'honneur de soumettre leurs travaux en les félicitant pour la qualité de ces derniers).

C'est à l'unanimité que le jury formé par les quatre directeurs de la *Revue belge de Numismatique* a choisi de récompenser le travail soumis par Mme Lyce Jankowski : *Les cercles de collectionneurs et de numismates dans la région de Pékin durant la première moitié du XIXe siècle : échanges des monnaies anciennes, partage des idées, et renouveau des études numismatiques* (PhD Paris/Sorbonne). Il n'entre dans ce choix aucune visée de *political correctness*, pas plus que celle d'ouvrir le prix à d'autres horizons. C'est tout simplement la qualité de cette thèse de doctorat de 654 pages, soutenue en Sorbonne – avec la mention la plus haute (très honorable avec les félicitations du jury) sous la direction d'Osmund Bopearachchi et avec l'appui de François Thierry – qui a séduit le jury. Mme Jankowski non seulement nous fait découvrir un monde insoupçonné pour la plupart d'entre nous et d'une étonnante richesse : celui des collectionneurs de monnaies en Chine aux XVIIIe et XIXe siècles. Elle ajoute la manière en faisant usage de façon fine et concluante de la *Network theory* afin de restituer le jeu des réseaux sociaux unissant ces collectionneurs aux profils divers : hommes de lettres, antiquaires, artisans, faussaires. C'est un petit monde grouillant qui est replacé de façon magistrale dans une trame plus large qui est celle de l'absence de collections publiques, d'où l'importance des collections privées et de la bonne communication de leurs avoirs, et bien sûr du rôle des collections

dans le statut du lettré et – parallèlement – de l'activité des faussaires qui n'ont pu que prospérer sur ce terrain.

Pour mener à bien cet impressionnant travail, Mme Jankowski se devait de maîtriser d'abord le chinois : de nombreux séjours en Chine, dont une année à l'Université normale de Pékin (2005-2006), lui ont permis de lire le chinois moderne et d'avoir accès aux archives anciennes et d'abord du *Guqianhui* de Li Zuoxian (1806-1876) qui, publié en 1864, forme le point de départ de son étude et le thème du mémoire de maîtrise présenté avec fruit en 2006 déjà en Sorbonne à Paris IV. Mme Jankowski détient par ailleurs une double licence en Lettres classiques et en Histoire de l'Art et avait présenté en 2003 un mémoire intitulé : « L'usage de la comparaison Grèce antique-Chine ancienne dans la philologie contemporaine ».

Les membres du jury sont heureux et honorés de déclarer Mme Lyce Jankowski lauréate de la 9ème édition du Prix quadriennal de la Société royale de Numismatique de Belgique.

François DE CALLATAÏ

Erratum

In the paper published by John H. KROLL, Athenian tetradrachm coinage of the first half of the fourth century BC, *RBN* CXLVII (2011), p. 3-26, an unfortunate error has occurred in the final stage of the printing process after the proofs had already been finalized. The reverse of the coin illustrated on p. 4, Fig. 1C (which duplicates the one of Fig. 1B) has to be replaced by the following picture (given with its obverse):

Fig. 1C – Obverse

Fig. 1C – Reverse

This coin – obverse and reverse – is also illustrated in J.H. KROLL, The Reminting of Athenian Silver Coinage, 353 BC, *Hesperia* 80 (2011), p. 244, fig. 8 (d).

With our apologies for any inconvenience.